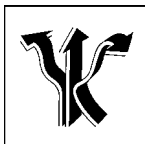

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів, магістрів)**

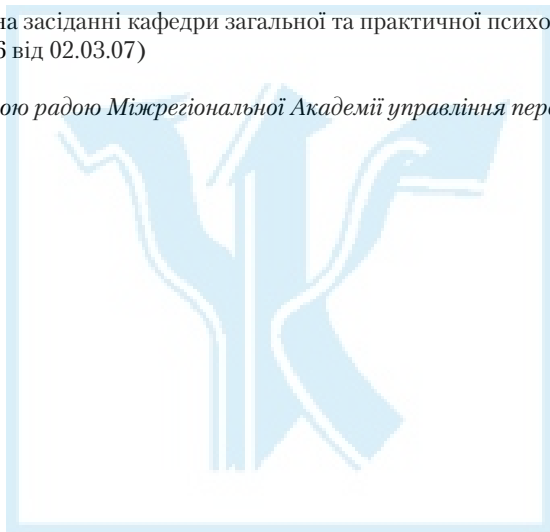
МАУП

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри загальної та практичної психології
Р. Ф. Пасічняк

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології
(протокол № 6 від 02.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Пасічняк Р. Ф. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Вікова та педагогічна психологія” (для бакалаврів, магістрів). — К.: МАУП, 2007. — 22 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Вікова та педагогічна психологія”, завдання для самостійної роботи, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації містять завдання для самостійної роботи студентів з дисципліни “Вікова та педагогічна психологія” відповідно до програми вивчення дисципліни. Організація роботи студентів, передбачає ведення словника психологічних термінів з кожної теми, підготовку відповідей на контрольні питання та завдання, занотування наукових літературних джерел, а також розв’язання проблемних ситуацій та творчих завдань.

Мета самостійної роботи — закріпити теоретичні знання в межах програмного змісту дисципліни, розвинути вміння застосовувати ці знання для аналізу конкретних вікових психологічних феноменів та педагогічних ситуацій.

Питання для самоконтролю передбачають активізацію у студентів знань з попередніх тем курсу, уміння відстежувати закономірності та фактори, що характеризують та зумовлюють вікову динаміку розвитку психіки, формування вміння обґрунтовувати з психологічних позицій методи виховання та навчання людей різного віку. Творчі завдання передбачають розвиток вміння застосовувати здобуті теоретичні знання для аналізу теоретичних і прикладних проблем вікової психології.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Вікова психологія
1	Предмет і методи вікової психології
2	Загальна характеристика онтогенезу людської психіки
3	Психологія немовляти
4	Психологічна характеристика дитини раннього віку
5	Психологія дошкільного дитинства
6	Психологічні особливості молодшого школяра
7	Психологія особистості підлітка
8	Психологія ранньої юності

1	2
	Змістовий модуль II. Педагогічна психологія
9	Педагогічна психологія як галузь психологічної науки
10	Психологія навчання
11	Психологія учіння
12	Психологія виховання
13	Психологія педагогічної праці
Разом годин: 162	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I. Вікова психологія

Тема 1. Предмет і методи вікової психології

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути увагу на специфіку предмета вікової психології порівняно з іншими галузями психологічної науки та з'ясувати на цій основі міждисциплінарні зв'язки цієї науки; аналізуючи завдання вікової психології, слід засвоїти основну досліджувану проблематику, навчитися розкривати сутність основних проблем вікової психології та враховувати основні методологічні принципи, на які спирається вікова психологія. Аналізуючи сутність методів вікової психології, необхідно засвоїти специфіку їх використання у процесі вивчення вікових особливостей розвитку психіки.

Словникова робота: вікова психологія, предмет вікової психології, вік, теорія рекапітуляції, теорія конвергенції двох факторів, культурно-історична теорія походження вищих психічних функцій Л. С. Виготського, принцип об'єктивності, принцип детермінізму, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку, принцип системності, порівняльний метод, лонгітюдний метод.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що становить предмет вивчення вікової психології? Чим предмет вікової психології відрізняється від предмету загальної психології?
2. Що таке наукова проблема? Які основні проблеми вирішує вікова психологія? Навести їх приклади.
3. Який період онтогенезу вивчає геронтопсихологія?
4. Значення знання вікової психології для практичного психолога.

5. Пояснити твердження К. Д. Ушинського: “Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна насамперед пізнати її також в усіх відношеннях”.
6. Сутність принципу розвитку у віковій психології. Хто з вітчизняних вчених увів цей принцип у дослідження вікових особливостей психіки людини?
7. Методи науково-психологічного вивчення особливостей розвитку психіки протягом онтогенезу. Які з них провідні?
8. Що таке лонгітюдне дослідження у віковій психології?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Наприкінці навчального року вихователька збирала малюнки дітей за рік і на батьківських зборах доповіла, як діти зросли за цей час, які навички малювання набули, як розвинули увагу, спостережливість. Особливу увагу вона звернула на малюнки дітей за задумом. Вкажіть, який метод вивчення вікових особливостей дитячої психіки використала вихователька.
2. Щоб з'ясувати, як дошкільнята вміють порівнювати предмети, дослідник запропонував педагогу старшої групи провести дидактичну гру “Що спільне і що різне у них?”. Вихователька показує дітям картинки, на яких зображено різні меблі, овочі, посуд, фрукти. Потім пропонує кожній дитині порівняти вказані предмети, визначити спільне і відмінності. Яким методом вивчались особливості дитячого мислення?

Література [1; 2; 8; 19; 27; 31; 33–35]

Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

Методичні вказівки: у процесі самостійного розв’язання завдань з теми студенти повинні відстежити специфіку різних наукових поглядів на фактори та джерела психічного розвитку індивіда. Крім того, навчитись аналізувати основні закономірності психічного розвитку, наводити відповідні приклади, що їх ілюструють; встановлювати вікові періоди на основі знання критеріїв вікової періодизації (провідного виду діяльності, психічних новоутворень, соціальної ситуації розвитку).

Словникова робота: онтогенез, філогенез, розвиток, формування, дозрівання, становлення, психічний розвиток, біологічні фактори психічного розвитку, соціальні фактори психічного розвитку, рушійні

сили психічного розвитку, нерівномірність психічного розвитку, циклічність психічного розвитку, сензитивні періоди розвитку, соціальна ситуація розвитку, психічні новоутворення, провідна діяльність.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Чому теорія рекапітуляції належить до біологізаторського напрямку у віковій психології?
2. У чому виявляється односторонність біологізаторського та соціологізаторського підходів у віковій психології, а також теорії конвергенції двох факторів В. Штерна?
3. У чому виявляється психічний розвиток дитини?
4. Як співвідносяться поняття “розвиток”, “формування”, “становлення”, “дозрівання”?
5. Чому внутрішні суперечності є рушійною силою психічного розвитку? Обґрунтувати відповідь.
6. Роль спадковості у психічному розвитку. Навести відповідні приклади.
7. Що таке соціальне середовище та яка його роль у формуванні психіки людини?
8. Роль діяльності у психічному розвитку дитини. Яка діяльність називається провідною?
9. Що таке “зона найближчого розвитку”? Яку роль відіграє навчання в її розширенні?
10. У чому виявляється нерівномірність психічного розвитку? Навести приклади.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Поясніть твердження видатних вітчизняних психологів:
“Дитина не розвивається і виховується, а розвивається, виховуючись і навчаючись” (С. Л. Рубінштейн).
“Педагогіка повинна орієнтуватись не на вчорашній, а на завтрашній день дитячого розвитку” (Л. С. Виготський).
2. Який віковий період пройшла дитина, якщо наприкінці нього у неї з’явилися такі психічні новоутворення, як довільність психічних функцій, самоконтроль, внутрішній план дій?
3. Складіть анотацію до статті Л. І. Божович “Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе” [33, с. 56–68].

Література [2; 3; 8; 19–21; 23; 32; 33]

Тема 3. Психологія немовляти

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти ознаки кризи новонародженості та її завершення; з'ясувати значення безпосереднього емоційного спілкування дитини з дорослими для її психічного розвитку, причини затримки психічного розвитку в цьому віковому періоді; орієнтуватися в основних етапах становлення рухів немовляти, а також розуміти значення передумов розвитку мовлення в цьому віковому періоді для подальшого мовленнєвого розвитку дитини.

Словникова робота: криза новонародженості, комплекс поживлення, безпосереднє емоційне спілкування, сенсорна сфера немовляти.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризувати особливості нервової системи новонародженої дитини. Чому немовля весь час спить?
2. Чутливість різних аналізаторів новонародженої дитини.
3. Безумовні рефлекси новонародженого. Яка їх роль у процесі адаптації дитини до нових умов життя? Чому окремі з них називаються атавістичними?
4. Психологічна ознака завершення кризи новонародженості.
5. Перші форми спілкування дитини з дорослою людиною. Що таке “дефіцит спілкування” у немовлят і як він впливає на їх подальший психічний розвиток?
6. У чому полягає підготовка до розвитку мовлення в немовлячий період?
7. Розвиток рухів немовляти (хапання, маніпуляція, наслідування); їх роль у психічному розвитку немовляти.
8. Як відбувається у немовляти підготовка до прямоходіння? Значення прямоходіння для психічного розвитку дитини.
9. Охарактеризувати розвиток емоцій у немовлят.
10. Які новоутворення у психіці з'являються у немовляти?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Про які дії немовляти йдеться у прикладі:

“Коля кілька разів відкривав і закривав коробочку з кришкою, що вільно рухалася. Націлюючись кришкою на коробку, він два-три рази вдаряв по коробці, доки не попадав і не закривав її.

Іноді для того, щоб закрити її, хлоп'я навпомацки рухало кришкою над коробкою в бік, доки коробка не закривалась”.

2. Прокоментуйте особливості спілкування немовляти (10 місяців) з дорослим та розкрийте його значення для становлення пасивного мовлення в цьому віковому періоді:

“Іграшки розкидані на підлозі. Пропоную показати ягідку, кицьку, хлопчика тощо. Прошу: “Кирюша, покажи кицьку” — показує. “Ягідку” — показує. “Ще ягідку” — показує (цих іграшок дві). “Покажи Айболита” — показує. “Покажи іншого” — шукає очима, не знаходить (іграшки розміщуються на відстані тридцяти сантиметрів одна від одної. Один лежить до Кирюші ближче ногами, інший — ближче головою. Хлопчик впізнав і показав на Айболита, який лежить ближче ногами.

Прошу Кирюшу: “Покажи ще Айболита” — показує першого. “Покажи іншого” — шукає очима і знову показує першого. “Це один, а де інший?” — шукає очима. Погляд падає на іншого, але малюк не впізнає його. Я залишила його у спокої. Кирюша поповз, сів і раптом зрадив, почав посміхатися і показувати іншого Айболита. Тепер лялька виявилась повернутою до нього ногами, хлопчик впізнав її і пригадав прохання показати. Знову питаю: “А де другий Айболить?” — Кирюша шукає, знаходить першого, який тепер вже повернутий до нього головою, і показує пальчиком. Показує на першого, потім на другого. Потім знову на першого. На обличчі задоволення.” (Із щоденника В. С. Мухіної)

Література [5; 11; 12; 27; 28; 32; 42]

Тема 4. Психологічна характеристика дитини раннього віку

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти значення предметно-маніпулятивної діяльності для психічного розвитку дитини раннього віку, вміти відрізнити знаряддеві дії від ручних, розкривати вплив предметної діяльності на формування сенсорної сфери дитини, наочно-дійового мислення, засвоєння мови; називати причини кризи третього року життя та аналізувати поведінкові прояви цієї кризи.

Словникова робота: предметно-маніпулятивна діяльність, предметні дії, знаряддеві дії, ручні дії, наочно-дійове мислення, автономне мовлення, негативізм, свавілля, впертість, деспотизм.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку.
2. Оволодіння ходьбою і її роль у психічному розвитку дітей раннього віку.
3. Провідна діяльність та її розвиток у дітей протягом раннього віку. Яка її роль у розумовому розвитку дітей?
4. Пояснити вимогу дитини раннього віку: “Я сам!”
5. Сутність предметних ігор дітей раннього віку.
6. Охарактеризувати передумови і початок формування особистості дитини в ранньому віці.
7. Пояснити твердження Л. С. Виготського: “Вік від одного до трьох років — це стадія сенситивності до мовних впливів”.
8. Особливості розвитку мовлення в період раннього дитинства. Який запас слів має дитина у два роки, у три?
9. Охарактеризувати мислення дитини раннього віку. Навести відповідні приклади.
10. Охарактеризувати основні новоутворення дитини раннього віку.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Як можна назвати діяльність дівчинки раннього віку?
“Оля тихенько грається у куточку. Вона одягає і роздягає ляльку вже п'ять хвилин. А перед цим вона возила візок”.
2. Зазначте, яка поведінкова характеристика кризи третього року життя наведена у прикладі: “Дитину кличуть з вулиці додому, але вона відмовляється йти. Заявивши, що кататиметься на велосипеді, продовжує кружляти у дворі, чим би її не спокушали (іграшкою, гостями, подарунками), хоча вигляд у неї сумний”.
3. Поверніться до теми 2 і пригадайте, що є рушійною силою психічного розвитку, а також природу вікових криз. А тепер прокоментуйте із цих позицій кризу третього року життя.

Література [5; 12; 18; 21; 32; 36; 39–41]

Тема 5. Психологія дошкільного дитинства

Методичні вказівки: студенти повинні проаналізувати особливості соціальної ситуації розвитку дитини дошкільного віку, вміти розкривати сутність основних потреб дошкільника, роль дорослого у психічному розвитку дитини; аналізувати вплив сюжетно-рольової гри як провідного виду діяльності на психічний розвиток дитини в

цьому віковому періоді; розкривати особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та специфіку розвитку моральної поведінки дітей.

Словникова робота: сюжетно-рольова гра, роль, іграшки, зміст, сюжет та правила гри, наочно-образне мислення.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Які провідні потреби дитини дошкільного віку? Охарактеризувати їх.
2. Сутність гри як символіко-моделюючого типу діяльності.
3. Чим сюжетні ігри дошкільників відрізняються від предметних ігор у ранньому віці?
4. Значення сюжетно-рольової гри для психічного розвитку дитини дошкільного віку.
5. Які помилки у вихованні дошкільнят призводять до переростання почуття власної гідності в такі негативні риси характеру, як егоїзм, зазнайство?
6. Охарактеризуйте мислення дитини дошкільного віку.
7. Охарактеризуйте уяву дитини дошкільного віку. Яке значення для її розвитку мають сюжетно-рольова гра, зображувальна та конструкторська діяльність, читання казок?
8. Чому уява часто виконує терапевтичну функцію в дошкільному віці? Навести приклади таких ситуацій.
9. Які особливості пізнавальних процесів дошкільника потребують переважно ігрових і наочних методів навчання?
10. Які мотиви покладено в основу моральних вчинків дітей-дошкільників?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Розкрийте зміст таких висловлювань про гру:
“Гра є школою моралі. Але не моралі в уявленні, а моралі в дії” (Д. Б. Ельконін);
“Гра — дзеркало суспільства” (Ю. Фучік).
2. Прочитайте опис гри, зроблений Л. М. Толстим у книзі “Дитинство. Отроцтво. Юність”. Поясніть з психологічних позицій особливості поведінки Сергійка у грі.
“Гра в розбійників йшла чудово, але одна обставина мало не зіпсувала всього. Сергійко був розбійником: наздоганяючи подорожніх, він спіткнувся й вдарився коліном об дерево так сильно, що я думав, що він вщент розіб’ється. Незважаючи на те що я

був жандармом і моїм обов'язком було ловити його, я підійшов і співчутливо почав розпитувати, чи боляче йому. Сергійко розсердився на мене, стиснув кулаки, тупнув ногою і голосом, який підтверджував, що він дуже забився, закричав:

— Ну, що ж це? Після цього ніякої немає гри! Ну, чого ж ти мене не ловиш? — повторив він кілька разів, скося поглядаючи на Володю і старшого Івана, які зображували подорожніх, підскакуючи, бігли доріжкою. І раптом, скрикнувши, голосно сміючись, кинувся ловити їх”.

Література [2; 5; 6; 12; 13; 21; 36; 40; 41]

Тема 6. Психологічні особливості молодшого школяра

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти знання про анатоμο-фізіологічні особливості молодших школярів; специфіку соціальної ситуації розвитку в цьому віковому періоді; показники психологічної готовності дитини до навчання у школі, особливості розвитку пізнавальних процесів; основні мотиви навчальної діяльності; аналізувати особливості спілкування молодших школярів з дорослими та однолітками; характеризувати основні психічні новоутворення молодшого шкільного віку.

Словникова робота: навчальна діяльність, психологічна готовність до навчання у школі (інтелектуальна, мотиваційна, емоційно-вольова, особистісна), самоконтроль, внутрішній план дій, довільність пізнавальних функцій.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризувати анатоμο-фізіологічні особливості молодших школярів. Чи необхідно враховувати їх при плануванні навчального навантаження?
2. Що є фізіологічною основою розвитку довільної поведінки в молодшому шкільному віці?
3. Охарактеризувати структуру навчальної діяльності молодшого школяра.
4. Обґрунтувати необхідність розвитку ретроспективної самооцінки молодшого школяра в навчальній діяльності.
5. Які мотиви навчальної діяльності характерні для дітей молодшого шкільного віку?
6. Що таке психологічна готовність до навчання у школі? Охарактеризувати її основні складові.

7. Сутність кризи молодшого шкільного віку.
8. Особливості пізнавальних процесів у молодшому шкільному віці.
9. Чому мислення дитини молодшого шкільного віку називається конкретним (за Ж. Піаже)?
10. Що означає поява внутрішнього життя дитини молодшого шкільного віку? Порівняти її в цьому плані з дитиною дошкільного віку.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Зазначте, який компонент психологічної готовності до навчання у школі не сформований у хлопчика:
“Миколка охоче співає, добре малює, любить фізкультуру. На час вступу до школи міг читати. Перші два тижні шкільних занять минули спокійно. А на третій, коли при підготовці до уроків Миколка зустрівся з труднощами, він засумував. Вдома без постійної допомоги з боку дорослих не міг виконувати домашні завдання”.
2. Поясніть твердження: “Свідомо дитина має бути підготовлена до сприймання навчання як соціально значущої діяльності, такої ж важливої, як праця дорослих” (за В. Котирло).

Література [1; 3; 13; 21; 31; 35; 40; 41]

Тема 7. Психологія особистості підлітка

Методичні вказівки: студенти повинні розширити знання про специфічні особливості розвитку самосвідомості, мотиваційної сфери, пізнавальних процесів у підлітковий період; особливо важливо проаналізувати значення інтимно-особистісного спілкування для розвитку основних психічних новоутворень цього віку.

Словникова робота: пубертатний період, акселерація, почуття дорослості, інтимно-особистісне спілкування, самосвідомість підлітка, рефлексія, статево-рольова ідентифікація, критицизм мислення, формальне мислення, девіантна поведінка підлітків, адитивна поведінка підлітків, делінквентна поведінка підлітків.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку в підлітковий період.

2. Чому підлітковий вік називається пубертатним? Як процес статевого дозрівання відбивається на психічному розвитку підлітка?
3. Чому підлітковий період називається кризовим? З чим пов'язана ця криза?
4. Що таке почуття дорослості? Які тенденції в поведінці підлітка задаються ним?
5. Охарактеризувати мислення в підлітковий період. У чому полягає його критицизм?
6. Чому Ж. Піаже називає мислення підлітків формальним?
7. Охарактеризувати розвиток самосвідомості в підлітковому віці. Чим характеризується нестійка самооцінка в підлітковий період?
8. Що таке статево-рольова ідентифікація?
9. Психологічна сутність інтимно-особистісного спілкування як провідного виду діяльності в підлітковий період.
10. Чому підлітки схильні до девіантної поведінки?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Обґрунтуйте з психологічних позицій неприпустимість авторитарного стилю спілкування батьків з дітьми підліткового віку. Яка потреба підлітка фруструється особливо гостро в цьому випадку?
2. Поясніть підлітковий негативізм з психологічних позицій?
3. Складіть анотацію до статті Л. І. Божович “Етапи формування личности в онтогенезе” [33, с. 104–120].

Література [1; 2; 4; 12; 13; 18; 26; 29; 31; 33; 34; 36]

Тема 8. Психологія ранньої юності

Методичні вказівки: студенти повинні активізувати знання про закономірності психічного розвитку в період ранньої юності (старшого шкільного віку), зокрема особливості перебудови відносин з батьками та однолітками, становлення ціннісно-розумової свідомості як основи особистісного самовизначення та побудови професійних планів; специфіку розвитку пізнавальних процесів та інтересів юнаків і дівчат.

Словникова робота: еґо-ідентичність / дифузія ідентичності, особистісне самовизначення, професійне самовизначення, професійний план, ціннісно-розумова свідомість, ціннісні орієнтації.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Специфіка соціальної ситуації розвитку в період ранньої юності.
2. Охарактеризувати розвиток пізнавальних функцій у період старшого шкільного віку.
3. Що покладено в основу диференціації пізнавальних інтересів юнаків та дівчат?
4. Що таке его-ідентичність як центральне новоутворення періоду ранньої юності (за Е. Еріксоном)? Чим характеризується дифузія ідентичності?
5. Що таке особистісне самовизначення? Чому в основу цього процесу покладено самосвідомість особистості та систему її ціннісних орієнтацій?
6. В якому випадку може йтися про сформованість життєвого (професійного) плану старшокласника?
7. Особливості спілкування підлітка та юнака з батьками.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Чому у тренінгах особистісного зростання, спрямованих на оптимізацію процесу особистісного самовизначення, працюють із самооцінкою учасників групи, вчать їх усвідомлювати власні цілі, засоби їх досягнення? Аргументуйте відповідь на основі знань про сутність особистісного самовизначення в ранньому юнацькому віці.
2. Складіть анотацію до праці І. С. Кона “Психологія старшокласника” [12].

Література [1; 2; 4; 12; 13; 18; 24–26; 29; 31; 33; 34; 36]

Змістовий модуль II. Педагогічна психологія

Тема 9. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти методологічну базу та категоріальний апарат педагогічної психології, навчитися встановлювати її зв'язки з іншими галузями психологічної науки та педагогікою; обґрунтовувати необхідність психологічного забезпечення навчально-виховного процесу.

Словникова робота: педагогічна психологія, предмет педагогічної психології, навчання, психологія навчання, психологія виховання, психологія педагогічної праці.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що вивчає педагогічна психологія? Зміст основних завдань, які розв'язує ця галузь психологічної науки.
2. У чому полягає зв'язок педагогічної та вікової психології? Відмінності предметів дослідження цих наук.
3. Чому педагогічна психологія вважається проєктуючою наукою? Що саме вона проєктує?
4. Коли педагогічна психологія почала розвиватись як самостійний напрям психології? З чим це пов'язано?
5. Які проблеми вивчає психологія навчання?
6. Охарактеризувати коло проблемних питань, які вивчає психологія виховання як розділ педагогічної психології.
7. Що вивчає психологія педагогічної праці?
8. Охарактеризувати методи педагогічної психології.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Значення формуючого експерименту як методу педагогічної психології. Сформулюйте власну гіпотезу та складіть схему формуючого (психолого-педагогічного) експерименту.

Література [1; 3; 4; 6; 13; 19; 28; 29; 31; 32; 38; 41]

Тема 10. Психологія навчання

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти механізми навчання та вивчитись наводити відповідні приклади їх реалізації в навчальному процесі; аналізувати специфіку впливу різних факторів на процес навчання, враховувати їх в аналізі педагогічних завдань (ситуацій); умови, що забезпечують розвивальний ефект у навчанні.

Словникова робота: навчання, учіння, научіння, імпринтинг, умовно-рефлекторне научіння, оперантне научіння, вікарне научіння, формування асоціацій, наслідування, розрізнення та узагальнення, інсайт, творчість, розвивальне навчання, рівень актуального розвитку, зона найближчого розвитку.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Визначення поняття “навчання”. Яке з понять ширше: “навчання”, “учіння” чи “научіння”?
2. Охарактеризувати основні психологічні механізми навчання та умови, за яких їх дія буде ефективною.
3. Основні підходи до розгляду проблеми співвідношення навчання та розвитку. Їх критичний аналіз.

4. Які фактори впливають на процес навчання?
5. Сутність розвивального навчання.
6. Дотримання яких умов забезпечить розвивальний ефект навчання?
7. Який психологічний фактор успішності та розвивального ефекту навчання не враховується в роботі з обдарованими дітьми, якщо вони постійно вирішують надто легкі для їх рівня розумового розвитку завдання?
8. Що таке диференціація навчання?
9. Сутність індивідуалізації навчання.
10. Що передбачає проблемно-евристичне навчання?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. “Учень повинен чітко усвідомлювати ті способи, дії та операції, за допомогою яких відбувається процес навчання, і з яких складається цей процес”. Про який принцип розвивального навчання йдеться?

Література [2; 4; 5; 15; 19; 22; 24; 26; 33; 34; 40]

Тема 11. Психологія учіння

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти знання про структуру навчальної діяльності, навчитись аналізувати кожний її компонент; аналізувати мотивацію учіння як фактор успішності навчальної діяльності; опанувати теорію поетапного формування розумових дій П. Я. Гальперіна, навчитись з'ясовувати причини неуспішності в учінні.

Словникова робота: структура навчальної діяльності, предметно-змістовний компонент навчальної діяльності, мотиваційний компонент навчальної діяльності, операційний компонент навчальної діяльності, контрольно-регулюючий компонент навчальної діяльності, орієнтувальна основа дії, знання, навчальне завдання.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Сутність предметно-змістовного компонента навчальної діяльності.
2. Які навчальні дії входять до операційної складової навчальної діяльності? Які дії універсальні?
3. Що входить до складу мотиваційного компонента навчальної діяльності?

4. Чому для сформованості контрольно-регулятивного компонента навчальної діяльності важливо, щоб учень усвідомлював цілі навчальної діяльності та навчальні завдання?
5. Що таке навчальне завдання? Навести приклади.
6. Специфіка поточного та підсумкового контролю.
7. Етапи становлення розумових дій за П. Я. Гальперіним.
8. Що таке орієнтувальна основа дії? Чому важливо, щоб вона була сформована?
9. Які фактори впливають на формування навчальної мотивації?
10. Основні причини неуспішності в учінні.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Які методичні прийоми слід порекомендувати використовувати у процесі формування знань учнів про ссавців, коли йдеться про зовнішню схожість деяких представників інших класів (наприклад, кит належить до ссавців, хоча зовнішньо дуже нагадує рибу)? Які розумові операції активізуються при застосуванні запропонованих вами прийомів? Пам'ятайте, що у цьому разі можуть спостерігатися розбіжності між життєвим досвідом учня та науковим змістом понять, що вивчаються.
2. Однією з важливих зовнішніх умов перенесення знань є усвідомлення складу знань та прийомів, а з внутрішніх — усвідомленість засвоєння знань та прийомів. У чому полягає відмінність між цими умовами?

Література [2; 5; 9–11; 14; 22; 25; 33; 42]

Тема 12. Психологія виховання

Методичні вказівки: студенти повинні засвоїти завдання та зміст виховання особистості, основні психологічні механізми виховання, принципи індивідуального підходу до організації виховного процесу, показники та критерії вихованості особистості.

Словникова робота: психологія виховання, психологічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, соціальна пам'ять, соціальне мислення, саморегуляція мотивації.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке виховання? Цілі виховання.
2. Пояснити твердження: “Зовнішні виховні впливи діють через внутрішні умови”.
3. Що таке виховна ситуація? Навести приклади виховних ситуацій.

4. Сутність такого психологічного механізму виховання, як зараження. Коли цей механізм спрацьовує?
5. Умови, за яких у виховному процесі можна спиратися на механізм наслідування.
6. Сутність емпатії та ідентифікації як механізмів виховання. У чому полягає їх специфіка?
7. Чому застосування покарання як прийому виховної роботи потребує чіткої аргументації з боку вихователя?
8. Чому нотації одного і того ж змісту, які постійно повторює вихователь (батьки), не мають виховного ефекту?
9. Виховні можливості учнівської групи.
10. Основні показники вихованості особистості.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Наведіть приклад виховної ситуації. Чітко вкажіть вік та індивідуально-психологічні особливості учня, на якого спрямовані виховні впливи дорослого, з вказівкою того, як вихователь (дорослий) враховує необхідну схему виховного впливу в цьому разі.
2. Як можна пояснити той факт, що людина демонструє моральну поведінку у присутності авторитета, що задає (задавав) відповідні зразки і контролює їх дотримання, але в разі його відсутності, ігнорує норми моралі. Який психологічний аспект морального виховання відсутній у цьому разі?

Література [2; 3; 5; 11; 15; 22; 39; 42]

Тема 13. Психологія педагогічної праці

Методичні вказівки: студенти повинні з'ясувати комплексний характер педагогічної діяльності на основі аналізу різних теоретичних підходів до її розгляду; засвоїти зміст основних компонентів та етапів педагогічної діяльності; структуру педагогічних здібностей, психологічні вимоги до особистості вчителя; навчитись аналізувати проблематику опитування та оцінювання знань учнів.

Словникова робота: педагогічна діяльність, педагогічне завдання, функціональне завдання, конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний, дидактичний, виховний, розвивальний, мобілізуючий компоненти педагогічної праці, педагогічні, академічні, дидактичні, гностичні здібності. Комунікативні педагогічні здібності.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Сутність педагогічної діяльності. З яких позицій у педагогічній психології розглядається педагогічна діяльність?
2. Що таке педагогічне завдання?
3. Відмінність функціонального завдання від педагогічного?
4. Структура педагогічної діяльності? Сутність кожного з її компонентів.
5. Що таке педагогічні здібності? Їх структура.
6. Як взаємопов'язані дидактичні та академічні здібності? Чи може йтися про високий рівень реалізації дидактичних здібностей, якщо рівень розвитку академічних низький?
7. Чому комунікативні здібності посідають важливе місце у структурі педагогічних здібностей?
8. Чому опитування сприяє розвитку розумових дій учня?
9. Відмінності процесуальної та результативної педагогічної оцінки.
10. У чому полягає соціально-психологічний характер педагогічної оцінки? Навести приклади.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Як можна пояснити той факт, що постійні низькі оцінки, які одержує учень, поступово починають сприйматися з набагато меншими переживаннями, ніж спочатку. Чому втрачається їх мотивуючий вплив?

Література [2; 3; 7; 9–12; 14; 16; 17; 21; 23; 27; 28; 30; 34]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Асмолов А. Г. Психология личности. — М., 1996.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. — К.: Просвіта, 2003.
3. Власенко В. В. Вчителі — учні: психологія взаємних оцінних ставлень. — М., 1994.
4. Воспитание детей в школе. Новые подходы и новые технологии / Под ред. Е. Щурковой. — М., 1998.
5. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. — М.: Педагогика, 1986.
6. Заброцький М. М. Вікова психологія. — К.: МАУП, 1998.

7. *Заброцький М. М.* Педагогічна психологія. — К.: МАУП, 2002.
8. *Зверева І. Д., Коваль Л. Г., Фролов П. П.* Діагностика моральної вихованості школярів. — К., 1995.
9. *Зимняя И. А.* Педагогическая психология. — Ростов н/Д: Феникс, 1997.
10. *Канн-Калик В. А., Никаноров Н. Д.* Педагогическое творчество. — М.: Педагогика, 1990.
11. *Коломінський Н. Л.* Психологічні основи розвиваючого навчання // Рад. шк. — 1979. — № 3. — С. 22–28.
12. *Кон И. С.* Психология старшеклассника. — М., 1985.
13. *Крайг Г.* Психология развития. — СПб.: Питер, 2000.
14. *Леонтьев А. А.* Педагогическое общение. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Начальник, 1996.
15. *Лисянська Т. М.* Педагогічна психологія: Навч. посіб. — К., 2002.
16. *Маркова А. К.* Психология труда учителя. — М., 1993.
17. *Митина Л. М.* Психология профессионального развития учителя. — М.: Флинтъ, 1998.
18. *Немов Р. С.* Психология. — М.: Владос, 1996. — Кн. 2.
19. *Обучение и развитие* / Под ред. Л. В. Занкова. — М., 1975.
20. *Обухова Л. Ф.* Возрастная психология. — М., 2001.
21. *Смирнова С. А.* Педагогика: педагогические теории, системы, технологии. — М.: Академия, 1999.
22. *Подмазин С. И.* Личностно ориентированное образование. — Запорожье, 2000.
23. *Психология и педагогика: Учеб. пособие* / Под ред. К. А. Абульхановой, Н. В. Васиной, Л. Л. Лаптева, В. А. Сластенина. — М.: Совершенство, 1998.
24. *Райс Ф.* Психология подросткового и юношеского возраста. — СПб.: Питер, 2000.
25. *Реан А. А., Коломинский Я. Л.* Социальная педагогическая психология. — СПб., 1999.
26. *Ремшмидт Х.* Подростковый и юношеский возраст: проблемы становления личности. — М., 1994.
27. *Скрипченко О. В., Лисянська Т. М., Скрипченко Л. О.* Психолого-педагогічний аналіз уроку. — К., 1999.
28. *Талызина Н. Ф.* Педагогическая психология. — М., 1998.
29. *Эриксон Э.* Идентичность: юность и кризис / Под ред. А. В. Толстых. — М., 1996.
30. *Якунин В. А.* Педагогическое общение. — М., 1998.

Додаткова

31. *Ананьев Б. Г.* Человек как предмет познания. — М., 1968.
32. *Бех И. Д.* Особистісно зорієнтоване навчання: Наук.-метод. посіб. — К.: ІЗМН, 1998.
33. *Божович Л. И.* Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности / Под ред. Д. И. Фельдштейна. — М.: Междунар. пед. акад., 1995.
34. *Выготский Л. С.* Психология. — М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000.
35. *Основы психологии: Пер. с англ. / Г. Глейтман и др.; Под ред. В. Ю. Большакова, В. Н. Дружинина.* — СПб.: Речь, 2001.
36. *Кон И. С.* Открытие “Я”. — М., 1978.
37. *Кун Д.* Основы психологии: Все тайны поведения человека. — СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002.
38. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность. — М., 1975.
39. *Орлов Ю. М.* Восхождение к индивидуальности. — М., 1995.
40. *Первин Л., Джон О.* Психология личности: теория исследования. — М.: Аспект-Пресс, 2000.
41. *Петровский А. В.* Личность. Деятельность. Коллектив. — М., 1982.
42. *Фейдмен Дж. Ф.* Личность и личностный рост. — М., 1994. — Вып. 1–4.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Вікова та педагогічна психологія”	3
Завдання для самостійної роботи	4
Список літератури	19

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Карпова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3026

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП